

contemporary christian music en religieuze beleving: profiel van de gospelliefhebber (*)

saara finch

INLEIDING

De term gospelmuziek roept bij veel mensen beelden op van zwarte swingende koren, emotioneel zingende predikanten, Mahalia Jackson en Edwin Hawkins. Gospelmuziek is tegenwoordig echter ook een hele muziekcategorie die men misschien beter met de term Contemporary Christian Music (eigentijdse christelijke muziek, afgekort ccm) aanduidt.

Gospel kan men als overkoepelende term voor drie soorten muziek gebruiken namelijk *traditionele gospel*, *contemporary christian music* en *praise-muziek*. Deze indeling wordt ook door de gospelmuziekindustrie gehanteerd.

Met *traditionele gospel* bedoelen we dan de black gospel en de southern gospel. Deze muziek vindt zijn oorsprong op de Amerikaanse slavenplantages en kenmerkt zich door de stijl. Belangrijk tijdens de ontwikkeling zijn de Sanctified Churches in Amerika, waar het tijdens de diensten swingend en uitbundig toegaat. Voorbeelden van artiesten zijn: Mahalia Jackson, The Golden Gate Quartet, The Five Blind Boys of Alabama en Thomas A. Dorsey.

Contemporary christian music wordt ook soms gospelrock of relipop genoemd. Ccm omvat een veelheid aan verschillende genres gaande van close harmony tot hardrock. Vanaf de jaren zestig kwam deze muziek op gang. Hier was de Jesus Movement erg belangrijk, een beweging in de kerken die veel jongeren aantrok door de charismatische uitstraling. De Jesus Movement groeide gestaag, en er ontstonden in Amerika alternatieve kerken zoals Calvary Chapel in Californië, waar pastoor Chuck Smith zijn kerkleden en muzikanten aanmoedigde om God lof te zingen in welke muziekstijl dan ook. Terwijl het aantal jongeren in de traditionele kerken daalt, zien we dat nu nog steeds de evangelische en charismatische kerken vele jongeren in hun rangen hebben. De vraag naar platen van deze eigentijdse christelijke muziek begon te stijgen in de jaren zestig, en al snel werden de eerste christelijke fonogramfirma's opgericht. Het voornaamste kenmerk van ccm is dat

alle uitvoerders behoren tot protestants-evangelische kerken en ook hun geloof bezingen in hun muziek. Hun voornaamste doelstelling is het evangelie te verkondigen door middel van muziek en zo mensen te bekeren. Verder houden ze zich bezig met het vermaken en bemoedigen van hun geloofsgenoten. Voorbeelden van ccm-artisten zijn: Amy Grant, Michael W. Smith, Whiteheart en DC Talk.

Praisemuziek is muziek die gebruikt wordt in erediensten. De muziek is uitdrukkelijk op God gericht en heeft de functie van aanbidding.

GROEI VAN CCM

De kwaliteit van ccm werd steeds beter, en rond 1980 begonnen ook seculiere fonogramfirma's met de distributie ervan. Hierdoor werd de aandacht van de - voornamelijk Amerikaanse - media aangewakkerd. Het aanbod van muziekstijlen werd steeds groter zoals bijvoorbeeld white metal (een soort christelijke heavy metal), new wave en rap.

In de ccm van vandaag vindt men muzikaal niet zoveel, vaak niets, terug van de traditionele gospel. Op tekstueel vlak echter wordt nog steeds hetzelfde bezongen. Ondanks de snelle ontwikkeling van ccm verwierf ze enkel bij het protestants-christelijk deel van de bevolking bekendheid.

De laatste jaren zijn een aantal ccm-artisten aan een 'crossover' begonnen naar de seculiere muziekscene. In Amerika heeft Amy Grant hitparade-successen gehad. In Europa kreeg Martyn Joseph in 1992 een contract bij Sony. Al deze pogingen zijn nog erg beperkt, en men zal moeten afwachten wat het resultaat zal zijn.

CULTUUR OF GODSDIENST

Hol (1987:7-8) stelt dat parallel aan de ontwikkeling van een jongerencultuur na de tweede wereldoorlog zich een christelijke jongerencultuur heeft ontwikkeld. Snel waren er mensen die inzagen dat men christelijke jongeren een alternatief moet bieden dat hen het amusement verschaft dat ze wensen en dat tegelijk aanvaardbaar is voor de kerk.

Er kwamen initiatieven waarbij men avonden organiseerde met populaire muziek en ontspanning voor christelijke jongeren. Volgens Howard (1992: 125) is ccm een representatief deel van een grotere christelijke (sub)cultuur. Rock en de christelijke religie lijken op het eerste gezicht twee onverengbare werelden en hebben waarschijnlijk een liefde/haat relatie.

Momenteel vindt men in de christelijke muziekwereld bijna elke denkbare muziekstijl. Van trash tot hymnen: christelijke artiesten hebben de muziek gebruikt om de boodschap van het evangelie aan te passen aan elke smaak.

De ccm-wereld wordt geconfronteerd met de vraag: 'Wat is de bedoeling van eigentijdse christelijke muziek?' Meestal worden er twee doelen aangegeven. Op de eerste plaats is er volgens Hengelaar (1989:63-64) een evangeliserende functie, gericht naar de wereld buiten de kerk. Deze functie werd in het begin benadrukt om de muziek te legitimeren. Het was het principe van het doel dat de middelen heiligt. Een tweede functie is een opbouwende functie voor gelovigen. De muziek dient hier als onderwijs of bemoediging voor de gelovige gemeenschap. Veel artiesten schrijven nu over alledaagse zaken zoals gezin, werk, school, maar dan vanuit een christelijk standpunt, soms ook muziek voor de andere zes dagen genoemd. Een derde functie, namelijk die van ontspanning, heeft men altijd willen verdringen. Steeds vaker echter beginnen ccm-artiesten zichzelf ook als entertainers van christenen te zien.

INDUSTRIE

Gospelmuziek en dan vooral ccm, dat 50% van de gospelmarkt beslaat, neemt een eigen plaats in binnen de muziekindustrie. Het is een afzonderlijke wereld die slechts sporadisch contact heeft met de rest van de muziekindustrie. De verkoopcijfers liggen laag in vergelijking met die van de rest van de populaire muziekindustrie, maar de inkomsten zijn verdrievoudigd in het voorbije decennium. Volgens de Wall Street Journal van 6 januari 1993 is de gospelmuziekindustrie goed voor 500 miljoen dollar. Met hun machtige, goed gefinancierde kerken hebben de Amerikanen een marketing-infrastructuur op kunnen zetten die de Amerikaanse gospelmuziek wereldwijd kan verspreiden.

Net zoals in de seculiere muziekindustrie zijn er een paar grote gospelfonogramfirma's en een groot aantal kleine firma's. Tot de belangrijke firma's behoren Word, Sparrow, Benson, Reunion en iets minder Frontline, Star Song, Warner Alliance en ForeFront. Deze firma's produceren vooral eigentijdse christelijke muziek en minder traditionele gospel. Traditionele gospelartiesten zitten vaak bij seculiere firma's die soms gespecialiseerd zijn in traditionele gospel zoals Savoy en Malaco.

OVERNAMES

Ccm is een groeiende industrie. Omdat beheerders van gospelfonogramfirma's hun marktaandeel willen vergroten, hebben velen hun firma verkocht aan grotere - vaak seculiere - maatschappijen. Door deze extra financiële steun en invloed hopen christelijke fonogramfirma's hun muziek buiten de muren van de kerk te verspreiden.

In 1992 werd Word opgekocht voor 72 miljoen dollar door de uitgeverij Thomas Nelson Publishing. Datzelfde jaar werd Sparrow Communications voor 30 miljoen dollar verkocht aan EMI. In augustus 1993 kocht de Music Entertainment Group (M.E.G.), een seculiere firma gevestigd in New York, de gospelfirma Benson. Reunion heeft een distributieovereenkomst met Word Records and Music voor de christelijke markt en met BMG voor de algemene markt. BMG Entertainment bezit 50% van Reunion.

GODSDIENST OF INDUSTRIE

Het lijkt moeilijk om het sterke religieus-ideologische aspect van gospelmuziek te combineren met de commerciële muziekindustrie. Vooral door de overnames door seculiere maatschappijen komt de eigen artistieke en ideologische koers van de christelijke fonogramfirma's in gedrang. Het is steeds de boodschap die deze muziek draagt, die de boventoon voert. De christelijke boodschap trekt het publiek aan of stoot het af. De laatste jaren is men zich erg op de kwaliteit gaan toeleggen. Hierdoor wil ccm de concurrentie met de seculiere muziek aangaan. Ondanks het feit dat de muziek klinkt als seculiere muziek en er ook kwalitatief niet voor moet onderdoen, lijkt het erg moeilijk de eigen industrie open te breken. De reden van dit fenomeen kan men niet duidelijk weergeven. Het gaat waarschijnlijk om een samenloop van omstandigheden. Er is de historische groei, waar we kunnen zien dat deze muziek vanuit de kerk gegroeid is. Meteen valt ook op dat gospelmuziek vooral te vinden is in landen met een protestantse traditie. Door interviews en gesprekken met artiesten kwam ook tot uiting dat vele artiesten geen behoefte hebben om een ruimer publiek te bereiken. Ze stellen zich tevreden met het meedraaien in de gospelcultuur. Volgens Cusic (1990: 219) delen protestants-evangelische artiesten de muziekwereld in twee segmenten: gospel en seculier. Het christelijk publiek is bezitterig en duldt niet dat gospelartiesten over de muur naar een seculiere carrière gaan zoeken. Een gospelartiest die een seculier publiek wil bereiken, moet dat doen via seculiere maatschappijen en seculiere distributiekanaalen. Deze organisaties zijn echter niet geïnteresseerd in de christelijke boodschap. Er blijft steeds een spanningsveld tussen commercie, kunst en evangelie.

PROFIEL VAN DE GOSPELLIEFHEBBER

Methode

In 1994 deden we een onderzoek naar het profiel van de gospelliefhebber in Vlaanderen. De bedoeling was na te gaan in hoeverre er een relatie bestaat tussen religieuze beleving en voorkeur voor gospelmuziek. We opteerden voor een schriftelijke enquête, omdat dit de beste manier leek om onze doelgroep te bereiken. Onze doelgroep was de gospelliefhebber in Vlaanderen. Aangezien deze populatie in Vlaanderen niet zo groot is, moesten we verschillende methodes gebruiken om een voldoende aantal respondenten te bereiken. We zijn op drie manieren tewerk gegaan. Een deel van de enquêtes werd tijdens een concert uitgedeeld, een deel werd verspreid via christelijke boeken- en platenwinkels en een deel werd per post verstuurd naar de leden van gospelclub GTS. In totaal werden 242 gospelliefhebbers ondervraagd. Het merendeel hiervan, meer bepaald 159, werd tijdens twee gospelconcerten ingevuld door de bezoekers. De populatie van bezoekers van gospelconcerten kan men niet gelijkstellen aan de populatie van gospelliefhebbers. Niet elke gospelliefhebber bezoekt regelmatig concerten, bovendien ging het hier om rockgetinte concerten. De meeste liefhebbers beluisteren de muziek vooral door middel van geluidsdragers. Daarom lieten we in drie winkels van de groep 'Het Goede Boek' een enquête uitdelen aan ieder die een geluidsdrager van een gospelartiest kocht. We vroegen de respondenten de vragenlijst terug te sturen of weer binnen te brengen in de winkel. De drie winkels waren in Leuven, Kortrijk en Hasselt gevestigd. Dit leverde 33 ingevulde vragenlijsten op. Tenslotte werden er nog enquêtes per post verstuurd naar leden van de gospelclub GTS. Hiervan kregen we 50 ingevulde vragenlijsten.

Identificatiegegevens

Vooreerst blijkt uit de socio-demografische gegevens dat er veel jongeren zijn in de groep van gospelliefhebbers. Ongeveer 39% is jonger dan 20 jaar, 38% is tussen 20 en 30 jaar en 23% is ouder dan 30 jaar. Bijna 47% van de ondervraagden studeert, 15% is arbeider en 18% behoort tot het lager kader.

Kerkelijke betrokkenheid

Zoals men wellicht zou kunnen verwachten, zien we uit de resultaten van dit onderzoek dat gospelliefhebbers net als gospelartiesten voornamelijk uit

de protestants-evangelische wereld komen. Bijna 52% bezoekt een evangelische kerk. Op de tweede plaats vinden we de pinksterkerk met 16%. Verder komt 14% uit een christengemeente en is 10% rooms-katholiek (tabel 1).

Tabel 1: Vraag: Welke kerk bezoekt u voornamelijk?

Kerk	Aantal	%
Geen	12	5,0
Rooms katholiek	24	10,0
Gereformeerd	3	1,2
Evangelische kerk	125	51,9
Christengemeente	33	13,7
Pinksterkerk	39	16,2
Baptistenkerk	2	0,8
Ander	3	1,2
Totaal	241	100,0

Bovendien zien we dat de meesten elke week deze kerk bezoeken (79%). Slechts 5% gaat nooit naar een kerk; 6% gaat enkel bij grote kerkelijke feestdagen; 2% gaat ongeveer maandelijks en 8% gaat meermaals per maand (tabel 2). Deze resultaten wijzen op de grote betrokkenheid van de gospelliefhebber bij de kerk.

Tabel 2: Vraag: Hoe vaak bezoekt u een kerk?

Kerkbezoek	Aantal	%
Nooit	12	5,0
Kerkelijke feesten	15	6,2
Maandelijks	5	2,1
Meermaals per maand	20	8,3
Elke week	190	78,5
Totaal	242	100,0

Ook de antwoorden die gegeven werden op uitspraken met betrekking tot geloof, wijzen op een sterke religieuze beleving. Met de uitspraak 'De Bijbel is Gods woord, door Hem geïnspireerd en letterlijk te nemen' ging 54% helemaal akkoord; 30% ging in grote mate akkoord; 7% stond er neutraal tegenover; 5% ging slechts een beetje akkoord en 4% ging helemaal niet akkoord. Dezelfde soort resultaten vonden we ook bij de andere uitspraken: 'Een christen moet actief betrokken zijn bij kerkelijke activiteiten', 'Het is noodzakelijk dat men dagelijks tijd neemt om te bidden' en 'God heeft de

wereld geschapen zoals het in de Bijbel beschreven staat'. De respondenten werden gevraagd te antwoorden op vijf korte stellingen. De resultaten geven weer dat 90% gelooft dat er eeuwig leven is na de dood; 87% gelooft dat de hel en satan bestaan; 84% gelooft dat wonderen nog steeds gebeuren; 91% gelooft dat Jezus verrees uit de dood en 94% gelooft dat de mens zondig is. De antwoorden liggen in de lijn van de leer van de protestants-evangelische kerken.

Aankoop van geluidsdragers

We zien dat 34,7% van de respondenten 1 of 2 gospelgeluidsdragers per jaar koopt; bijna 22% koopt er 3 tot 5; 12% koopt er 5 tot 10 en 10% koopt meer dan 10 gospelgeluidsdragers per jaar. Ongeveer 21% koopt nooit een gospelgeluidsdrager. Dit wil niet zeggen dat een ander lid van het huishouden geen gospelgeluidsdragers zou kopen (tabel 3).

Tabel 3: Vraag: Hoe dikwijls per jaar koopt u een CD of cassette van gospelartiesten?

Aantal/Jaar	Aantal	%
Nooit	51	21
1-2	83	35
3-5	52	22
5-10	29	12
+10	24	10
Totaal	239	100

Tabel 4: Vraag: Hoe dikwijls per jaar koopt u een CD of cassette van niet-gospelartiesten?

Aantal/Jaar	Aantal	%
Nooit	71	29,8
1-2	87	36,6
3-5	41	17,2
5-10	19	8,0
+10	20	8,4
Totaal	238	100,0

Als we de aankoop van geluidsdragers van andere dan gospelartiesten bij gospelliefhebbers nagaan, zien we dat ongeveer 37% 1 of 2 seculiere geluidsdragers per jaar koopt. Zo'n 17% koopt er 3 tot 5; 8% koopt er 5 tot

10 en nog eens 8% koopt er meer dan 10. Bijna 30% koopt nooit een geluidsdrager van een niet-gospelartiest (tabel 4).

Ongeveer 88% luistert wel eens naar muziek van andere dan gospelartiesten. Dit kan via een geluidsdrager of langs de radio of televisie. Zo'n 12% zegt nooit naar dergelijke muziek te luisteren.

Door te vragen naar hun voorkeur voor verschillende genres zien we dat gossPELLIEFHEBBERS ook vaak liefhebbers zijn van rock, blues en klassieke muziek. Een genre dat bijna niet wordt gewaardeerd, is new age.

De distributie van gospelgeluidsdragers gebeurt op verschillende manieren: de belangrijkste manier voor gospelmuziek is waarschijnlijk via christelijke boeken- en platenwinkels. In Vlaanderen zien we dat 47% van de gossPELLIEFHEBBERS hun geluidsdragers daar koopt. Op de tweede plaats vinden we de concerten (27%). Verder koopt men via postorder uit België (17%) en uit Nederland (0,5%). In België is er één belangrijk postorderbedrijf: GTS. Zo'n 5% koopt zijn cassettes of CD's in een gewone platenwinkel (tabel 5).

Tabel 5: Vraag: Waar koopt u voornamelijk uw CD's of cassettes van gospelartiesten?

Aankoopplaats	Aantal	%
Concerten	51	21,1
Chr. platenzaak	89	36,8
Gewone platenzaak	10	4,1
Mail (NL)	1	0,4
Mail (B)	32	13,2
Ander	7	2,9
Koopt geen	52	21,5
Totaal	242	100,0

Een vastomlijnd profiel van de gossPELLIEFHEBBERS kunnen we natuurlijk niet geven, maar we kunnen trachten een algemene benadering te geven. De gossPELLIEFHEBBERS is een jongere die actief bij de kerk betrokken is en de protestants-evangelische leer onderschrijft. Oudere gossPELLIEFHEBBERS zijn meestal liefhebbers van de traditionele gospelstijl of praisemuziek.

BESLUIT

De nauwe verbondenheid van religie en gospelmuziek vinden we terug in de geschiedenis van gospelmuziek, de gospelmuziekindustrie, de functie van

gospelmuziek in de lokale kerkgemeenschap en bij het profiel van de gosselliefhebber.

Opvallend is de onbekendheid van gospelmuziek bij het algemeen publiek en de afgeschermd wereld waarin deze muziek leeft. Vooral ccm blijkt erg onbekend. Ccm is deel van de protestants-evangelische cultuur en heeft een eigen wereld gecreëerd met eigen fonogramfirma's, eigen distributiekanaalen, eigen media, eigen concerten en festivals, en eigen vedetten en onderscheidingen. Hoewel deze muziek klinkt als seculiere muziek en er ook kwalitatief niet voor moet onderdoen, blijft het een afgeschermd wereld. Er is een continu spanningsveld tussen commercie, kunst en evangelie. De boodschap die doorheen de gospelmuziek klinkt, zal waarschijnlijk nooit aanvaard worden door het grote publiek, hoe goed de muziek ook moge klinken. Deze boodschap vormt de eigenheid van gospelmuziek en maakt dat gospelmuziek altijd tegen vooroordelen zal blijven worstelen. Traditionele gospelmuziek kent tijden van populariteit die zo nu dan weerkeren. Deze muziek heeft vooral als stijl een onmiskenbare invloed gehad op andere populaire muziek. De muziek bevindt zich vooral op het terrein van de zwarten, die ook het meest bekwaam zijn om deze muziek uit te voeren. Praisemuziek heeft een duidelijke functie in de kerk en volgt de evoluties die zich binnen de protestants-evangelische gemeenschap afspelen.

Over gospelmuziek is vaak erg eenzijdig en onwetenschappelijk geschreven en gesproken. Dit betekent ook dat er een schaarste is aan wetenschappelijke literatuur met betrekking tot dit onderwerp. Misschien zou er vaker de vraag moeten gesteld worden over de muziek die beweert 'Het Antwoord' te bezitten.

(*) Dit artikel is gebaseerd op haar eindverhandeling *Gospelmuziek. Een onderzoek naar de relatie tussen religieuze beleving en voorkeur voor gospelmuziek*, Fac. Soc. Wet., Dep. Comm. Wet., K.U. Leuven, september 1994, 124 blz. Promotor: Prof. Dr. G. De Meyer.

LITERATUURLIJST

Cusic, D. (1990) *The Sound of Light*. Bowling Green: Bowling Green State University Popular Press.

Hengelaar, M. (1989) 'Achter de Schermen van de Christelijke Popmuziek', in G. Nienhuis (ed.) *Cahier 8: Pop in perspectief*, 1.

Hol, J. (1987) *10 jaar Flevo Totaal Festival*. Wijk en Aalburg: Boek/Design.

Howard, J.R. (1992) 'Contemporary Christian Music: Where Rock Meets Religion', *Journal of Popular Culture*, 1 (26): 123-130.